

ผู้นำทางวิชาการ

การเป็นผู้นำทางวิชาการ หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำให้ผู้อื่นกระทำตามในเรื่องที่เกี่ยวข้องทางวิชาการโดยผู้ตามมีความเต็มใจที่จะกระทำตามจนทำให้เกิดความสำเร็จทางวิชาการตามที่ผู้นำต้องการและหรือตามที่องค์กรต้องการ สำหรับคุณลักษณะของผู้นำทางวิชาการได้มีนักการศึกษา นักวิชาการได้นำเสนอไว่น่าสนใจ ดังนี้

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2554 :122-124) เสนอแนวคิดของ Kouzes and Posner ว่าผู้นำทางวิชาการมีคุณลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. แสดงความเป็นผู้นำ หมายถึง ผู้นำบริหารสถานศึกษาและครูมีจุดยืนและมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ความเป็นไปในอนาคตได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ ซึ่งเป็นเรื่องของบริษัทและแนวโน้มทางการศึกษาโดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นเป็นฐานที่เรียกว่า แสดงความเป็นผู้นำฐานความรู้ (Leadership base on knowledge) ที่นำมาใช้ในการกำหนดหลักสูตรและการสอนในระดับสถานศึกษา ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดในทางวิชาการ

2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง การทำงานด้านวิชาการต้องเป็นความเห็นร่วมกันของผู้รู้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความรู้ ความสามารถ และความตั้งใจจริงอยู่แล้วในทางวิชาการ บุคคลที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการได้นั้นต้องเป็นบุคคลที่มีใจกว้าง พร้อมทั้งจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง และการทำงานอย่างโปร่งใสเพื่อความก้าวหน้าในงานวิชาการ

3. การแสวงหาและประยุกต์ใช้วิธีการใหม่ หมายถึง การนำเสนองานด้านวิชาการที่ใช้วิธีการใหม่ เช่น ในระดับครูผู้สอนอาจสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาสาระในรายวิชานั้น ๆ ตามความรู้ใหม่ที่พบมาแล้วได้นำมาใช้ประกอบการสอน หรือจัดนิทรรศการแสดงเป็นป้ายนิเทศ หรืออาจเรียกว่า “จัดบอร์ด” การสอนในลักษณะของ e-Learning หากเป็นผู้บริหารสามารถกระทำได้โดยการนำเสนอหลักสูตรใหม่ การจัดการเรียนการสอนระบบทางไกล การจัดการเรียนการสอนที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานระบบ 30-70 เปอร์เซ็นต์ โรงเรียนเป็นฐาน 70 เปอร์เซ็นต์ (ปฏิบัติงานที่โรงเรียน) และสอนทฤษฎี 30 เปอร์เซ็นต์ (ในมหาวิทยาลัย) ก็สามารถทำให้ผู้เรียนจบหลักสูตรได้

4. การให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การสร้างเครือข่ายเป็นฐานในการดำเนินงานด้านวิชาการ เนื่องด้วยในปัจจุบันนี้มีท่านผู้รู้ทางวิชาการในสาขาต่าง ๆ หรือในสาขาเดียวกันมีอยู่จำนวนมากหลายแห่ง หากได้มีการประสานงานการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยให้ผู้นำทางวิชาการแต่ละท่านได้รับรองความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนที่มาศึกษาเล่าเรียน ณ ที่นั้น สามารถสำเร็จหลักสูตรการศึกษาได้

5. การเสริมแรงใจ หมายถึง ผู้นำทางวิชาการทุกระดับ สามารถให้ผู้ร่วมงานได้รับกำลังใจในรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้ร่วมงานได้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน แสดงความสามารถ

ในด้านต่าง ๆ ออกมาใช้ในงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ สำหรับการเสริมแรงใจมีได้หลากหลายรูปแบบรูปแบบที่นิยมใช้กันมากของผู้นำ คือ การกระทำโดยการเดินตรวจเยี่ยม

ในสถานศึกษา ผู้นำทางวิชาการซึ่งโดยตำแหน่งแล้ว คือผู้บริหารสถานศึกษา แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่สามารถทำงานวิชาการซึ่งมีขอบเขตกว้างมากและเป็นหัวใจของสถานศึกษาทำให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น ครูทุกคนในสถานศึกษาสามารถเป็นผู้นำทางวิชาการได้ในแนวทางที่หลากหลาย ดังนั้นผู้นำทางวิชาการในแนวทางใหม่เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์. 2554 :121-122)

1. Visionary Leader คือ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผู้นำรุ่นใหม่ต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจนว่าจะนำพาหน่วยงานไปข้างหน้าอย่างไร โดยเฉพาะด้านหลักสูตรและการสอน

2. Charismatic Leader คือ ผู้นำที่มีบุคลิกภาพที่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกอบอุ่น และสามารถปรึกษาหารือในเรื่องราวต่าง ๆ ได้

3. Transactional Leader คือ ผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงคนในกลุ่มต่าง ๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้

4. Transformation Leader คือ ผู้นำที่มีกระบวนการหรือเทคนิคในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

5. Creative and Productive Leader คือ ผู้นำที่ต้องมีความคิดใหม่ ๆ และสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่คิดตามตำราหรือตามที่มีคุณลักษณะในระดับบุคคลที่ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ บุคลิกภาพในทางบวกกับผู้อื่น ไม่ใช่คิดตามตำราหรือตามที่ฝรั่งเขียนไว้เท่านั้น

ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : 239-260) กล่าวถึง ผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ด้านความรู้ ผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ต้องเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ทางด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ด้านทักษะ ผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องมีทักษะหลาย ๆ ด้าน เช่น ทักษะทางความคิด ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางการสื่อสาร

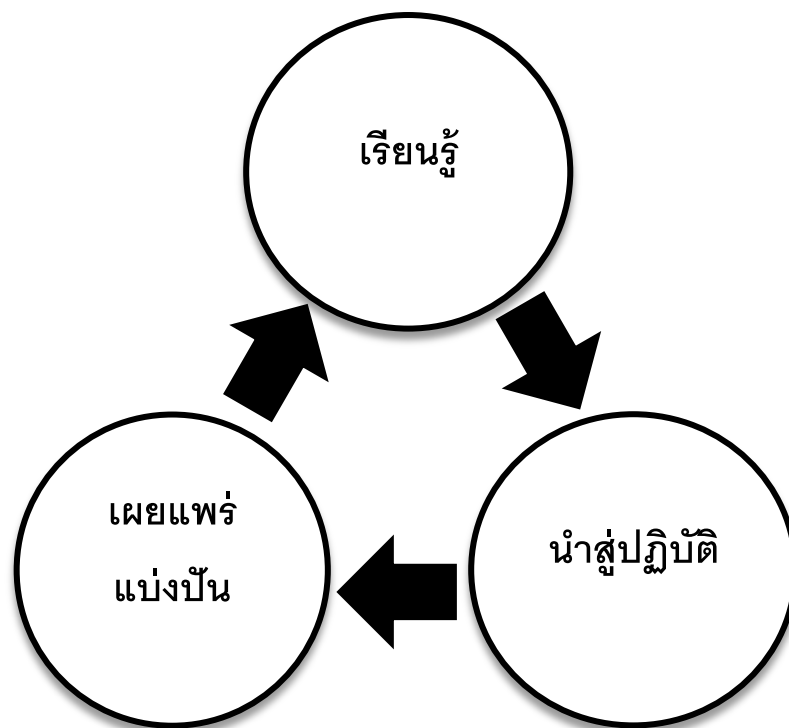
3. ด้านเจตคติ ผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ต้องปรับเจตคติหรือความรู้สึกของตนให้เป็นไปในทางบวก มีความยินดีต่องาน และต่อผู้ร่วมงาน เพราะความยินดีพอใจ (ฉันทะ) ต่อสิ่งใด จะก่อให้เกิดคุณธรรมอื่น ๆ ตามมา คือ ความเพียรพยายาม (วิริยะ) ในการทำงาน ความเอาใจใส่ จดจ่อต่องานที่ทำ (จิตตะ) และความพิจารณาใคร่ครวญเพื่อความถูกต้องเรียบร้อยของงาน (วิมังสา)

4. ด้านความประพฤติ ผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำทางวิชาการคนใดที่ประพฤติตนถูกต้องดีงามตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม ย่อมได้รับการสรรเสริญเชิดชูบูชา

จากผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้การทำงานใด ๆ ย่อมเจริญก้าวหน้าทั้งตนเองและส่วนรวม

คุณลักษณะผู้นำทางด้านวิชาการ เป็นคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้ในเรื่องการจัดการศึกษา ความรอบรู้บริบททางสังคม ความรู้เกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย หลักสูตร ยึดหลักการและทฤษฎีในการทำงาน การแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีการเผยแพร่วิสัยทัศน์ในด้านการศึกษา มีความสำเร็จและมีผลงานทางวิชาการ สร้างองค์ความรู้ที่ทันสมัย รอบรู้ในการวิจัย กล้าเผชิญหน้าและยอมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถพัฒนาแนะนำผู้อื่นในการจัดการเรียนรู้ นำผลงานที่เกิดความสำเร็จไปแลกเปลี่ยน เผยแพร่ แบ่งปันองค์ความรู้กับผู้อื่น และสามารถในการจูงใจผู้อื่นในการพัฒนาทางด้านวิชาการด้วยแนวทางใหม่ ๆ (ศักดิ์ชัย ภูเจริญ 2560 : 113-114)

การเป็นผู้นำทางวิชาการที่จะนำพาตนเอง ผู้ร่วมงานและองค์กรสู่ความสำเร็จควรมีการปฏิบัติตนเป็นประจำใน 3 ประการ ดังภาพ

ภาพ การเป็นผู้นำทางวิชาการ (ศักดิ์ชัย ภูเจริญ 2560 : 114)

จากภาพ อธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ดังนี้

1. เรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จากหลายแหล่งและหลายวิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้ในระบบ การเรียนรู้นอกระบบ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยการเรียนรู้ที่มีหลากหลายวิธี เช่น การอ่านหนังสือ ฟังการบรรยาย สัมมนา ฝึกปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน และเรียนรู้จากการทำงาน เป็นต้น

2. นำสู่ปฏิบัติ หมายถึง การนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน นำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น นำความรู้ไปปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และการวัดประเมินผล นำผลการประเมินไปปรับปรุง แก้ไขและพัฒนา เป็นต้น

3. เผยแพร่แบ่งปัน หมายถึง การนำความรู้ที่ได้มาไปปฏิบัติแล้วเกิดผลดีจึงนำผลที่เกิดขึ้นมาเผยแพร่แบ่งปันให้แก่ผู้ร่วมงาน บุคคลอื่น หน่วยงานงานอื่น ซึ่งมีวิธีการเผยแพร่แบ่งปัน เช่น การนำเสนอเป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ เป็นวิทยากร การเผยแพร่นำเสนอผ่านการประชุม การจัดนิทรรศการ และนำเสนอผลงานที่ทำแล้วเกิดความสำเร็จผ่านระบบออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก เป็นต้น

สันติ บุญภิรมย์ (2557 : 126) กล่าวว่า การเป็นผู้นำทางวิชาการต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีใจกว้าง หมายถึง การเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่มีความเห็นต่างกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของบุคคลที่แสดงตนเองว่าเป็นผู้นำทางวิชาการ

2. วิสัยทัศน์กว้างไกล หมายถึง ผู้นำต้องเป็นบุคคลที่มองเห็นความเป็นไปในอนาคต พร้อมทั้งเตรียมการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ควรจะเป็นตามศักยภาพของตนเอง

3. ทักษะคติเชิงบวก หมายถึง เมื่อพบว่ามีข้อเสนอแนะบางประการที่มีอยู่ ถึงแม้ไม่เห็นด้วย แต่มีความสามารถมองเห็นประเด็นให้เป็นประเด็นทางบวกได้

4. มีมนุษยสัมพันธ์ดี หมายถึง การเป็นบุคคลที่ทำงานร่วมกับผู้อื่น ๆ ได้ดี

5. สร้างสรรค์ หมายถึง การมีความคิดริเริ่ม โดยมีความสามารถคิดได้ คิดเป็น และสามารถปฏิบัติได้ให้เห็นผลของความคิด สามารถสร้างจินตนาการ พร้อมทั้งพยายามแสวงหาแนวทางในการพัฒนาวิชาการ

6. กล้าตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจจากความเป็นนามธรรมนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมแล้วประสบผลสำเร็จได้อย่างชัดเจน

7. เปิดโอกาส หมายถึง การให้เพื่อนร่วมงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับความรู้เพิ่มเติมจากตนเอง หรือสนับสนุนให้เพื่อนร่วมงานได้มีโอกาสพัฒนาตนเองด้านความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ผู้นำทางวิชาการ เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะในระดับบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ บุคลิกภาพในทางบวกกับผู้อื่น สามารถในการเชื่อมโยงบุคคลและงานในกลุ่ม เรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย

นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ในชีวิตประจำวัน สามารถออกแบบงานและสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ได้สม่ำเสมอ และเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีก็สามารถเผยแพร่แบ่งปันแก่บุคคลอื่นได้ โดยมีลักษณะดังนี้ 1) **ด้านความรู้** ผู้นำทางวิชาการควรเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด 2) **ด้านทักษะ** ผู้นำทางวิชาการควรมีทักษะที่เกี่ยวข้องทางวิชาการ 3) **ด้านเจตคติ** ผู้นำทางวิชาการควรปรับเจตคติหรือความรู้สึกของตนให้เป็นไปในทางบวก และ 4) **ด้านความประพฤติ** ผู้นำทางวิชาการ ควรประพฤติตนถูกต้องดีงามตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม ได้รับการยอมรับ เชื่อถือ ยกย่องจากผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไป

ลักษณะผู้นำทางวิชาการที่จะนำตนเอง เพื่อนร่วมงานและองค์กรสู่ความสำเร็จได้ คือ

- 1) **เรียนรู้** เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย
- 2) **สูปฏิบัติ** เป็นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน และ 3) **เผยแพร่แบ่งปัน** เป็นการนำความรู้ที่ได้มาไปปฏิบัติแล้วเกิดผลดีจึงนำไปเผยแพร่แบ่งปันแก่ผู้ร่วมงาน บุคคลอื่น หน่วยงานงานอื่น

เอกสารอ้างอิง

ประสิทธิ์ เขียวศรีและคณะ. (2548). รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของ

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.(2548). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.

ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน. (2554). การจัดการหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). ความเป็นครู กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรีนติ้งเฮาส์

รางคณา ทองนพคุณ. (2557). **ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต.** คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ และวปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.(2548). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.

ศักดิ์ชัย ภูเจริญ. (2560). ความเป็นครู. กรุงเทพฯ : พลก๊อปปี้เซอร์วิสแอนชัปปราย

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. (2548). การศึกษาทางเลือก โลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2544). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่ กรุงเทพฯ : เอ็กสเปอร์เน็ท.

สันติ บุญภิรมย์. (2557). ความเป็นครู กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

McCaughey and others. (1998). **The center for creative leadership handbook of leadership development.** San Francisco : Jossey-Bass.